

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Муассисаи давлатии

“Донишгоҳи байналмилалӣ

сайёҳӣ ва соҳибкорӣ Тоҷикистон,

доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент

Асрорзода У.С.

«_____» 2026 сол

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Асозода Таҳмина Авғон дар мавзӯи «Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.3. – Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ пешниҳод шудааст

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илми эълошуда. Диссертатсияи Асозода Таҳмина Авғон дар мавзӯи «Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.3. – Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ пешниҳод шудааст, таҳқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, аз ҷониби муаллиф комил ва ҳамаҷониба таҳқиқ гардида, ҳамчун яке аз мавзӯҳои мубрами илми ҳуқуқи муосир ҳисобида мешавад.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Диссертатсияи номзодии Асозода Таҳмина Авғон дар ихтисосҳои ҳуқуқи маданӣ, соҳибкорӣ, оилавӣ ва байналмилалӣ хусусӣ яке аз мавзӯҳои мубрам аз лиҳози назариявӣ ва амалӣ эътироф карда мешавад. Зеро, аини замон дар Тоҷикистон ва дар тамоми ҷаҳон ҳифзи сирри бонкӣ вобаста ба паҳн шудани он дар бисёр соҳаҳо ҷиддӣ ба шумор меравад. Хусусан дар

шароити иқтисоди рақамӣ ин масъаларо ҷойи шаку шубҳа нест, ки муҳимтарин мавзуи рӯз аст.

Муаллиф ҳам мубрамияти мавзуёро бо як чанд омилҳои ҷиддӣ асоснок кардааст. Чуноне муаллиф зикр менамояд : «Мутаассифона, айни замон қонунгузори амалкунанда дар соҳаи ҳуқуқи маданӣ ва фаъолияти бонкӣ қабулгардида барои ҳимояи манфиатҳои моддии шахсони воқеию ҳуқуқӣ нокифоя ва дар баъзе мавридҳо муҳолифатҳоро дар байни санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба вучуд овардааст. Пеш аз ҳама бояд ибраз намуд, ки қонунгузори амалкунанда мафҳуми сирри бонкиро шарҳ намедихад ва инчунин ба зумраи чунин маълумотҳо кадом иттилоот дохил мешавад, гуфта намешавад, ки набудани муқаррароти дахлдор дар бештари ҳолатҳо аз ҷониби мақомотҳои давлатӣ боиси сӯйиистифода намудан аз ваколатҳои қонунӣ мегардад. Дар робита ба ин, дар як маврид пинҳон намудани ҳамаи маълумотҳо дар бораи ҳолати молиявии баъзе аз гурӯҳи алоҳидаи шаҳрвандон ба он оварда мерасонад, ки маблағгузорӣ ба терроризм ва маблағҳои бо роҳи ҷиноят бадастомада бевосита кумак расонида, манфиатҳои мизочон, манфиатгирандагон, бенефиатсир ва намояндагони онҳо роҳ мекушояд. Ба ғайр аз ин, мавҷуд будани зумраи гуногуни маълумоти марбут ба сирри бонкӣ дар ташкилотҳои қарзӣ заминаро барои ба вучуд омадани рақобати нодуруст оварда расонад ва баъзе маълумот дар як ташкилот сирри бонкӣ ҳисобида шавад ва дар баъзе баръакс аз зумраи чунин маълумот берун мемонад. Ҳолатҳои мазкур аз он шаҳодат медиҳад, ки ҳуқуқи шахсони воқеию ҳуқуқӣ ба сирри бонкӣ ҳоло ҳам дорои ихтилофоти зиёд мебошад» (с.6-7).

Асоснокӣ ва муътамад будани хулосаҳо ва тавсияҳое, ки дар диссертатсия зикр гардидаанд. Асосҳои назариявии таҳқиқотро муқаррароти асосии таълимоти ҳуқуқи маданӣ ва ҳуқуқи бонкӣ, инчунин асарҳои бевоситаи мансуб ба объекти таҳқиқи соҳаҳои назарияи умумии ҳуқуқ, ҳуқуқи маданӣ ва ҳуқуқи соҳибкорию бонкӣ, ташкил медиҳанд. Дар диссертатсия, ақидаҳо, нуктаҳои илмӣ, хулосаҳо, мафҳумҳои илмӣ, проблемаҳои қонунгузорӣ, ки аз тарафи муаллиф таҳлил шудаанд, инчунин таҳлили танқидии ақидаҳои дар илм ҷойдошта, муайян намудани мавқеи мустақили ҳеш, асосноккунии

нуктаҳои илмӣ ва хулосаҳо бо истифода аз доираи кофии маводҳои илмӣ ва таҷрибаи амалӣ аз он дарак медиҳад, ки таҳқиқоти мазкур дар сатҳи зарурӣ омода шуда, манзур ба Ҳимоя гардидааст.

Диссертатсия таҳқиқоти анҷомёфтаи илмӣ-таҳассусӣ буда, натиҷаи он барои рушди илми ҳуқуқи маданӣ, соҳибкорӣ, оилавӣ ва қонунгузорию бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат мекунад.

Дарачаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои Ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмии рисола дар он зоҳир мегардад, ки масъалаи сирри бонкӣ бори аввал дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нуқтаи назари ҳуқуқи хусусӣ ба таври комплексӣ таҳқиқ шудааст. Дар рисола мафҳум, хусусият ва воситаҳои ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ, инчунин ҷавобгарӣ барои вайрон намудани он таҳлил гардида, пешниҳодҳо оид ба тақмили қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия шудаанд.

Муаллиф ба Ҳимоя навгониҳои зерин манзур кардааст:

1. Дар ҳудуди Тоҷикистони таърихӣ гарчанде институти алоҳидаи бонкӣ амал намекард, аммо аз давраи ғуломдорӣ сар карда, то замони аз тарафи Россияи подшоҳӣ забт карда шудани ҳудуди Осиеи Миёна падидаҳои бонкӣ ва сирру асрори нигоҳ доштани маблағ ва муомилотҳо вобаста ба маблағ ҷой доштанд. Гарчанде, дар қонунҳои танзимкунандаи муносибатҳои ҷамъиятӣ ба монанди «Қонунномаи Сосониён», Китоб-ал-байъ ва ғайраҳо боб ва ё фасли алоҳида доир ба муносибатҳои бонкӣ ва ё саррофӣ (пешдод, салам) бахшида нашуда бошад ҳам, вале онҳо тавассути меъёрҳои танзимкунандаи муносибатҳои тиҷоратӣ танзим карда шуда буданд. Сабаби асосии инкифош наёфтани институти бонкӣ дар ҳудуди Тоҷикистони таърихӣ ва дигар давлатҳо, ки меъёри ҳуқуқии онҳо меъёрҳои ҳуқуқи исломӣ мебошад, дар оятҳои 278 ва 279 Сураи Бақара манъ шудани рибохорӣ (гирифтани фоиз) мебошад ва рибо (фоиз) асосӣ фаъолияти ташкилотҳои бонкии имрӯзро ташкил медиҳад.

2. Тамоми давраи пайдоиш ва инкишофи падидаи сирри бонкиро метавонем ба давраҳои зерин тақсим намоем:

- давраи яқум, фарогири давраи ҳукмронии давлати Сомониён;

- давраи дуум, фарогири барҳам хурдани давлати Сомониён то таъсис ёфтани Генерал – губернатории Туркистон;

- давраи сеюм, солҳои 1869 – 1924;

- давраи чорум, солҳои 1925- 1963;

- давраи панҷум, солҳои 1964 – 1990;

- давраи шашум, солҳои 1991 – 2010;

- давраи ҳафтум, солҳои 2011 – 2024.

3. Сирри бонкӣ – маҷмуи маълумотҳо дар бораи шахсият, фаъолият ва ҳолати молиявии муштарӣ мебошад, ки ҳангоми хизматрасонӣ ва муносибат бо низоми бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон маълум гардида, низоми махсуси ҳимояро доро мебошад, ки фош кардани он боиси вайрон шудани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии муштарӣ гардида, ба манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи он зарар мерасонад ва боиси пайдо шудани ҷавобгарии ҳуқуқӣ мегардад.

Сирри бонкӣ институти мустақил ва алоҳидаи ҳуқуқие мебошад, ки тавассути қонунгузории махсус ҳифз карда шуда, ҳамчун як намуди мушаххаси сирри тиҷоратӣ ба ҳисоб намеравад. Омӯзиши алоқамандии сирри бонкӣ бо дигар намуди сирри бо қонун ҳимояшаванда хусусиятҳои зерини сирри бонкиро нишон медиҳад: якум, сирри бонкӣ дорои низоми махфияти худ буда, дастрасӣ ба он маҳдуд мебошад, дуум, сирри касбӣ ва ҳифзи маълумотҳои шахсӣ яке аз воситаҳои иловагии кафолати сирри бонкӣ ба шумор рафта, объекти ҳимояи онҳо ҳамон як ё якчанд маълумот мебошанд, сеюм сирри бонкӣ яке аз намуди махрамияти ҳуқуқие мебошад, ки дар меъёри моддаи 23 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидааст ва инчунин яке аз роҳҳои амалишавии моддаи мазкур шуморида мешавад, ки тавассути махфинигоҳдории он дахлнопазирии шахсони воқеӣ ба ҳаёти шахсӣ ва оилавии дар муносибатҳои маданӣ-ҳуқуқӣ таъмин карда мешавад.

Масъалаҳои сирри бонкӣ дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шумораи зиёди санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ танзим карда шуда, ягон санади меъёрии ҳуқуқии мукамал доир ба масъалаи мазкур қабул карда нашудааст. Аз ин рӯ, Бонки милли Тоҷикистонро зарур аст, ки бо мақсади корбарии дуруст ҷиҳати ҷамъ кардан, истифода намудан ва коркард кардан бо маълумотҳои дорои хусусияти сирри бонкӣ

Дастурамали мушаххас қабул намояд, ки он имкон медиҳад, коргузори махфӣ дар тамоми ташкилотҳои қарзӣ дуруст ба роҳ монда шавад.

Қонунгузори махсус оид ба сирри бонкӣ дар ҳама кишварҳо вучуд надорад ва тавассути меъёрҳои зерин: конституция, қонунҳо дар бораи бонкҳо ва фаъолияти бонкӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқии умумӣ ва дар баъзе мавридҳо бевосита бо қонунҳо дар бораи сирри бонкӣ танзим карда мешавад. Дар раванди таҳқиқи муқоисавию ҳуқуқӣ муайян гардид, ки дар қонунгузори давлатҳои хориҷӣ зумраи асосии маълумотҳои ба сирри бонкӣ марбута ба таври мухталиф гурӯҳбанди намуда, онро аз нигоҳи фардии илмӣ ба ду гурӯҳи зерин чудо намудан дуруст мебошад: дар навбати аввал ба зумраи маълумотҳои сирри бонкӣ иттилооте ворид мешавад, ки тибқи шартнома байни мизоҷ ва ташкилоти қарзӣ муайян шудааст ва баъдан маълумоте, ки фаъолияти ҳуди бонкро ҳамчун муассисаи молиявӣ муайян мекунад.

Субъектҳои муносибатҳои ҳуқуқӣ оид ба риояи кафолатҳои ҳуқуқӣ ва уҳдадорҳои нигоҳ доштани сирри бонкӣ дар кишварҳои гуногун тақрибан як хел арзёбӣ карда мешаванд. Дорандагони иттилоот мизоҷон ва корреспондентҳои бонкҳо мебошанд. Соҳибони сирри бонкӣ бонкҳо, ташкилотҳои қарзӣ, инчунин роҳбарияти онҳо, хизматчиён, коргарон ва ғайраҳо. Истифодабарандагони маълумот шахсони гуногун мебошанд: намояндагони бевоситаи мизоҷони бонк (намояндаҳои боэътимоди шахсони воқеӣ, ворисон, идораҳои нотариалӣ ва ғ.); мақомоти давлатие, ки фаъолияти молиявӣю хоҷагии шаҳрвандонро танзим ва назорат мекунад (мақомоти танзимкунандаи қоғазҳои қиматнок; мақомоти андоз ва ғайра); гурӯҳи сеюм аз мақомоте иборат аст, ки таъқиби ҷиноятиро пеш мебаранд, прокуратура ва судҳо.

Риояи низоми сирри бонкӣ дар бисёр кишварҳо, пеш аз ҳама, аз он вобаста аст, ки онҳо масъалаҳои нигоҳ доштани махфияти маълумоти сирри бонкиро дар муносибатҳои байни ташкилотҳои қарзӣ бо мақомоти андоз, судӣ, тафтишотӣ ва ғайра чӣ гуна танзим мекунад.

Дар қонун муқаррар намудани даст кашидан аз сирри бонкӣ – танҳо дар асоси принципи конституционии волияти қонун ва ҳокимияти халқӣ будани давлат мебошад, ки тибқи он давлат уҳдадори ба зимма гирифтааст, ки бо мақсади ҳимояи сохтори конституционӣ,

таъмини ҳуқуку озодихои шахсони воқеӣ ва давлат маҳдуд намудани ҳуқуку озодихои дигаронро муайян менамояд ва дар ин ҳолат мувозинати байни сирри бонкӣ ва ифшои онро нигоҳ медорад ва волоияти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва озодии иқтисодии он набояд таҳти таъвобуси қарор гирад, балки бо риояи ҳуқуқҳои шахсоне, ки маълумот дар бораи арзишҳои моддӣ ва молиявӣ он маълумоти сирри бонкӣ мебошад бояд риоя карда шавад ва дар як маврид ҳуқуку озодии дигар инсонҳо низ таъмин карда шавад, зеро ҳолати мазкур ба адолат наздик буда, арзиши олии будани ҳуқуку озодихои шахсони воқеӣю ҳуқуқӣ нигоҳ дошта мешавад ва дар ин замина он ба манфиати давлат, ҷамъият ва шахсони воқеӣ, мувофиқ, муносиб ва ба таври ҳатмӣ зарур мебошад, зеро доира ва тартиби татбиқи мазмуни асосии он аз қонуни асосӣ, ки ин ҳуқуқҳоро ифода менамоянд, маҳдуд нақунанд ва танҳо бо зарурати таъмини ҳуқуқҳои дар Конститутсия пешбинишуда асоснок карда шавад.

Ҳамзамон, низоми сирри бонкӣ ва номгуи маълумотҳои ба он марбута ба шахсони воқеӣю ҳуқуқӣ имконият фароҳам меорад, ки дар фаъолияти соҳибдорӣ ва амалиётҳои молиявӣ худ аз таҳдидҳои гуногун маҳфуз буда, озодона молу мулкҳои худро дар тиҷорат истифода намоянд, ки амали мазкур бо роҳи нигоҳ доштани маблағи худ дар суратҳисоби бонкӣ ва интиқол беҳатарӣ он аз як суратҳисоб ба суратҳисоби дигар бо мақсади ноил гардидан ба ҳадафҳои иқтисодӣ мебошад.

Иттилоотикунониҳои ҳифзи сирри бонкӣ дар замони муосир ин маҷмуи чорабиниҳои ташкилӣ-ҳуқуқӣ ва технологие мебошанд, ки бо роҳи ворид намудани технологияҳои нав (низоми интеллектуалӣ, воситаҳои рақамикунонӣ, имзои электронӣ ва ғ.), ки амнияти молиявӣ бонкҳо ва иттилооти муштарӣро таъмин менамояд.

4. Ҳуқуқ ба сирри бонкӣ ҳуқуқи мутлақ набуда, дар ҳолатҳо ва шартҳои дар қонунгузорӣ муқарраршуда маҳдуд карда шудани онҳо мумкин аст. Маҳдуд кардани ҳуқуқи мазкур танҳо бо мақсади ҳимояи ҳуқуқҳои ва озодихои дигар шарҳвандон, манфиатҳои давлат ва ҷомеа иҷозат дода шудааст.

Ҷавобгарии маъмурӣ ва ҷиноятӣ ду навъи ҷавобгарии ҳуқуқӣ мебошад, хусусияти ҳуқуқии он оммавӣ мебошад, зеро татбиқи онҳо бо

мақсади таъмини адолати иҷтимоӣ анҷом дода мешавад, яъне чун қоидаи умумӣ давлат ба воситаи мақомотҳои давлатӣ ва пешбинӣ намудани заминаи, қонунгузорӣ татбиқи онро таъмин менамояд, ки татбиқи он дар ҳолати ифшо намудан ё ифшо накардани маълумоти сирри бонкӣ муайян карда шудааст. Дар ҷавобгарии маданӣ – ҳуқуқӣ бошад ҳуқуқи талаб кардани ба ҷавобгарии маданӣ кашидани гунаҳкор барои ифшои сирри бонкӣ ва муайян намудани намуди ҷавобгарӣ ба соҳибони суратҳисоби бонкӣ ва муштариёни ташкилотҳои қарзӣ тааллуқ дорад, ки бо содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ манфиатҳои қонунии онҳо поймол шудааст. Ғайр аз он, ғоидаи молумулкӣ аз татбиқи ҷазои маданӣ ба соҳибони суратҳисоби бонкӣ ва муштариёни ташкилотҳои қарзӣ тааллуқ дорад, ки бо содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ манфиатҳои қонунии онҳо поймол шудааст, тааллуқ дорад.

Ҳамаҷониба нигоҳ доштани амнияти иқтисодӣ ва ҳифзи сирри бонкӣ аз нуқтаи назари ҳуқуқӣ ва ҳифзи технологияҳои иттилоотӣ муҳим арзёби карда мешавад, зеро рушди иқтисодиёти ҷаҳонӣ алалхусус бонкдорӣ бе мавҷудияти ҳифзи ин ду соҳа ғайриимкон мебошад ва мунтазам такмил додани онҳо ба мақсад мувофиқ мебошад. Пеш аз ҳама мавҷудияти таъмини ҳифзи маълумотҳои мазкур боварии муштариёро ба низоми бонкдорӣ баланд намуда, барои рушди минбаъдаи фаъолияти ташкилоти қарзӣ мусоидат менамояд. Солҳои охир мунтазам рушд кардани ҷинойтҳои кибернетикӣ дар ҷараёни фаъолияти бонкӣ, пешгири накардани таҳдидҳои мавҷуда дар ин самт ва безътиноӣ зоҳир намудани ба онҳо ба рушд намудани ҷинойткорӣ дар ин самт оварда мерасонад, инчунин мушкилоти такмили заминаи меъёрӣ дар соҳаи киберҷинойткорӣ мебошад.

Ҷавобгарӣ барои ҳалли мушкилоти марбут ба шустушӯи пул асосан ба дӯши қормандони бонкҳо гузошта мешавад, ки онҳо бояд ба Департаменти мониторинги молиявии Бонки миллии Тоҷикистон маълумоти заруриро ғавран пешниҳод кунанд, зеро ҷинойткорон ҷараёни молиявии худро асосан тавассути каналҳои бонкӣ роҳнамоӣ мекунанд. Ин бонкҳоро вазифадор мекунад, ки муштариёни худро, ки бо пули нақд ё дигар молу мулк амалиёт анҷом медиҳанд, аз ҷумла муайян кардани бенефитсиарҳоро ба таври қатъӣ муайян кунанд.

Тавсияҳои амалии таҳқиқот. Дар натиҷаи таҳқиқоти илмии анҷомдодашуда муаллиф тавсияҳои зерини хусусияти амалидоштаро пешниҳод менамояд:

1. Ба Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Моддаи 891¹ дар таҳрири зерин илова карда шавад:

«Моддаи 891¹. Маҳрамияти маълумот дар бораи қарз

1. Маълумот дар бораи қарз, ғоизҳо он ва ҷаримаҳои ҳисобшаванда, инчунин маълумотҳои шахсии қарзгиранда маҳрамона буда, қарздох уҳдадор мешавад, ки маҳрамияти мазкурро ҳифз намояд.

2. Вайрон кардани талабот дар бораи маҳрамияти маълумот дар бораи қарз, асос барои ҷуброни зарари расонидашуда мебошад».

2. Ба Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Эзоҳи моддаи 278 КҶ ҚТ дар таҳрири зерин ифода карда шавад:

«Эзоҳ: 1) Таъқиби ҷиноят барои содир намудани кирдорҳои пешбиниамудаи ҳамин модда мутобиқи аризаи корхонаи тиҷоратӣ, ташкилотҳои бонкӣ, шахсони ҳуқуқӣ, соҳибкори инфиродӣ ва шахсони воқеӣ, ки маълумотҳои сирри тиҷоратӣ ва бонкӣ ба онҳо тааллуқ дорад ва ба онҳо зараррасонида шудааст, оғоз карда мешавад.

2) Дар ҳамин модда зарар ба миқдори калон чунин зарар ҳисобида мешавад, ки агар аз андозаи нишондиҳанда барои ҳисобҳо як ҳазор маротиба зиёд бошад».

3. Ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти бонкӣ»:

- ба қисми 3 моддаи 48 сарҳати 10 бо мазмуни зерин илова карда шавад:

«— ба мудирони ташкилотҳои барҳамхуранда, ки дар асоси таъиноти суди иқтисодӣ таъин гардидаанд».

- дар м. 49 қисми 3 бо мазмуни зерин илова карда шавад:

«3. Муқаррароти қисмҳои 1 ва 2 моддаи мазкур нисбат ба кормандони роҳбарикунанда, кормандон ва намояндагони амалкунанда ё собиқи ташкилоти қарзӣ уҳдадории яқумраи онҳо ба ҳисоб меравад».

4. Ба Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Моддаи 109¹ дар таҳрири зерин илова карда шавад:

«Моддаи 109¹. Ифшо намудани маълумотҳои дорои хусусияти махфӣ

1. Барои аз ҷониби шахсоне, ки ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилооти махфиро доранд, ғайриқонунӣ ифшо намудани маълумоте, ки тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дастрасӣ ба он маҳдуд карда шудааст, хангоми набудани аломати ҷиноят, -

ба шахсони воқеӣ ба андозаи аз панҷоҳ то сад, ба шахсони мансабдор аз сад то дусад ва ба шахсони ҳуқуқӣ аз сесад то шашсад нишондиҳанда барои ҳисобҳо ҷарима таъйин карда мешавад.

2. Барои дар давоми як соли баъди таъйини ҷазои маъмури такроран содир намудани кирдори пешбиниамудаи қисми якуми хамин модда,-

ба шахсони воқеӣ ба андозаи аз сад то яксаду панҷоҳ, ба шахсони мансабдор аз яксаду панҷоҳ то дусад ва ба шахсони ҳуқуқӣ аз панҷсад то ҳафтсад нишондиҳанда барои ҳисобҳо ҷарима таъйин карда мешавад.»

Моддаи 541² дар таҳрири зерин илова карда шавад:

«Моддаи 541². Ифшо намудани маълумотҳои дорои сирри бонкӣ

1. Барои аз ҷониби шахсоне, ки ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот дар бораи сирри бонкиро доранд, ғайриқонунӣ ифшо намудани маълумоте, ки тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сирри бонкӣ мансуб, хангоми набудани аломати ҷиноят, -

ба шахсони воқеӣ ба андозаи аз панҷоҳ то сад, ба шахсони мансабдор аз сад то дусад ва ба шахсони ҳуқуқӣ аз сесад то шашсад нишондиҳанда барои ҳисобҳо ҷарима таъйин карда мешавад.

2. Барои дар давоми як соли баъди таъйини ҷазои маъмури такроран содир намудани кирдори пешбиниамудаи қисми якуми хамин модда,-

ба шахсони воқеӣ ба андозаи аз сад то яксаду панҷоҳ, ба шахсони мансабдор аз яксаду панҷоҳ то дусад ва ба шахсони ҳуқуқӣ аз панҷсад то ҳафтсад нишондиҳанда барои ҳисобҳо ҷарима таъйин карда мешавад.»

5. Ба Кодекси муҳофизати ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

- дар моддаи 93 пас аз рақам ва аломати «107,» рақам ва аломати «109¹,» ва пас аз рақам ва аломати «541(1), «рақам ва аломати «541²,» илова карда шавад.

6. Айни ҳол дар низоми қонунгузориюи Ҷумҳурии Тоҷикистон санадҳои меъёрии ҳуқуқии махсусе, ки истифодаи низоми технологияҳои blockchain – ро дар соҳаи ҳифзи сирри бонкӣ иҷозат диҳад, вучуд надорад. Масъалаи мазкур танҳо тавассути санадҳои меъёрии ҳуқуқии умумии соҳаи иттилоот ва ҳифзи иттилоот танҳи танзими ҳуқуқӣ қарор дода шудааст. Бо мақсади такмили қонунгузорӣ дар ин самт пешниҳод карда мешавад, ки ба қонунгузориюи амалкунанда тағйироту иловаҳои дахлдор ворид карда шуда, истифодаи технологияҳои blockchain дар сатҳи қонунгузорӣ муқаррар карда шавад.

7. Тавре аз оморҳои расмӣ маълум мегардад, ки ҳоло дар ҷумҳурӣ шумораи ками имзоҳои электрониюи рақамӣ ба қайд гирифта шудааст, ки омили мазкур барои пурра ба роҳ мондани технологияҳои иттилоотӣ дар тамоми низоми мақомотҳои давлатӣ ва муассисаҳои давлатӣ, аз ҷумла низоми бонкӣ монеагӣ ба вучуд меорад. Бинобар ин, пешниҳод карда мешавад, ки ҳангоми гирифтани шиносномаҳои шахрвандӣ дар баробари шиноснома ба шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон шаҳодатнома дар бораи имзои электрониюи рақамӣ дода шавад.

8. Аз мазмуни Тартиби гузаронидани чорабиниҳо оид ба ғайрифаъолгардонӣ ва фаъол гардондани воситаҳои молиявӣ ё молу мулки дигари шахсони воқеӣ ва ташкилотҳо, ки ба рӯйхати шахсони бо терроризм алоқаманд дохил карда шудаанд, маълум мегардад, ки яке аз асосҳои ба рӯйхат ворид намудани шахс ин аз тарафи шахс содир намудани қиноятҳои хусусияти террористӣ ё паҳнкунии силоҳи қатли ом ба ҳисоб меравад. Аммо дар асоси мазкур содир намудани қинояти дар моддаи 262 КҶ ҚТ пешбинигардида, дарҷ карда нашудааст. Бинобар ин, пешниҳод карда мешавад, ки содир гардидани қинояти дар моддаи 262 КҶ ҚТ пешбинигардида низ яке аз асосҳои ба рӯйхати миллии шахсон ворид кардан эътироф карда шавад.

9. Масъалаҳои сирри бонкӣ дар қонунгузориюи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шумораи зиёди санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ танзим карда шуда, ягон санади меъёрии ҳуқуқии мукамал доир ба масъалаи мазкур

қабул карда нашудааст. Аз ин рӯ, Бонки миллии Тоҷикистонро зарур аст, ки бо мақсади корбарии дуруст ҷиҳати ҷамъ кардан, истифода намудан ва коркард кардан бо маълумотҳои дорои хусусияти сирри бонкӣ Дастурамали мушаххас қабул намояд, ки он имкон медиҳад, коргузори махфӣ дар тамоми ташкилотҳои қарзӣ дуруст ба роҳ монда шавад.

Аҳаммияти илмӣ, амалии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Аҳаммияти илмӣ ва амалии натиҷаҳои диссертатсия дар он ифода меёбад, ки зимни таҳқиқот доираи васеи маводи илмӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии вобаста ба сирри бонкӣ мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор гирифтаанд. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар раванди минбаъдаи омӯзиши масъалаҳои сирри бонкӣ, таҳияи қорҳои илмӣ-таҳқиқотӣ ва фаъолияти таълимӣ истифода шаванд. Ҳамзамон, пешниҳодҳо ва хулосаҳои диссертатсия барои тақмили қонунгузорӣ, фаъолияти ҳуқуқэҷодкунӣ, тафсир ва татбиқи ҳуқуқ дар соҳаи сирри бонкӣ аҳаммияти муҳими илмӣ ва амалӣ доранд.

Дараҷаи эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Дараҷаи асоснокии хулосаҳо ва пешниҳодҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ба натиҷаҳои омӯзиши ҷамаҷониба ва таҳлили амиқи масъалаи сирри бонкӣ асос ёфтааст. Рисолаи мазкур ҳамчун яке аз аввалин таҳқиқоти мукамал дар ин самт, қонунгузори милли, санадҳои байналмилалӣ, таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ ва амалияи ҳуқуқтатбиққуниро ба таври муназзам мавриди таҳлил қарор медиҳад. Муаллиф зимни таҳқиқот аз осори илмии олимони ватанӣ ва хориҷӣ васеъ истифода намуда, дар заминаи таҳлили доктринаи ҳуқуқӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ мафҳум ва истилоҳоти асосӣ вобаста ба сирри бонкиро мушаххас ва асоснок намудааст. Хулосаҳо ва пешниҳодҳои илмии пешниҳодгардида барои тақмили қонунгузори соҳавӣ, рушди фаъолияти ҳуқуқэҷодкунӣ ва татбиқи самараноки меъёрҳои ҳуқуқӣ дар амалия аҳаммияти муҳим доранд.

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ. Саҳми шахсии муаллиф дар ҷодаи илм ба муқаррароти илмии диссертатсия ва натиҷаҳои илмӣ, ки дар бобҳо ва зербобҳо, инчунин хулосаи қор

ифодаи худро ёфтаанд, хусусан навғониҳо асос мегардад. Ҳамзамон муаллиф ақидаҳои худро тавассути мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар семинарҳои назариявӣ ва конференсияҳои илмӣ-амалӣ ба омма пешкаш намудааст.

Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, аз он ҷумла нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешкаш шудаанд, заминаи кофӣ ва боэътимоди назариявӣ ва методологӣ доранд. Муаллиф хулосаю пешниҳод ва тавсияҳои худро бо сарчашмаҳои дақиқи илмӣ бо истинод овардан ба маводи илмӣ ва қонунгузорию қорҳои амалӣ асоснок намудааст.

Чоп намудани таълифоти натиҷаҳои диссертатсия дар матбуоти илмӣ. Натиҷаҳои таҳқиқоти муаллиф дар асарҳои нашршудааш, аз ҷумла дар 1 монография 9 мақолаҳои илмӣ, ки 7 адади он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъби расидаанд, инъикос ёфтаанд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, ҳашт зербоб, хулоса, тавсияҳо ва рӯйхати адабиёт иборат аст. Ҳаҷми умумии рисола 259 саҳифаро ташкил медиҳад.

Дар муқаддима асоснокии интихоби мавзӯ тавзеҳ дода шуда, мушкилоти назария ва амалия вобаста ба мавзӯ матраҳ шуда, аҳаммият ва саривақтӣ будани таҳқиқоти илмӣ пешниҳод карда шудааст. Ҳамчунин, дар муқаддима мақсаду вазифаҳо, объекту мавзӯи таҳқиқ, навғониҳои илмӣ, аҳаммияти амалии натиҷаҳои бадастовардашуда муайян гардидаанд.

Боби якуми рисола “Асосҳои назариявӣ ва ҳуқуқии сирри бонкӣ Ошибка! Закладка не определена. фарогири масъалаҳои зерин мебошад: асосҳои назариявӣ ва таърихии пайдоиш ва инкишофи институти сирри бонкӣ; мафҳум ва мундариҷаи сирри бонкӣ; мафҳум, хусусиятҳои асосӣ ва ҷанбаҳои ҳуқуқӣ; асосҳои меъёрии сирри бонкӣ; таҳлили қонунгузорию байналмилалӣ ва миллӣ.

Дар боби мазкур муаллиф ба ҷанбаҳои таърихи пайдоиш ва инкишофи падидаи сирри бонкӣ аҳамият додааст. Ҳамзамон масоили даврабандии ташаккули ҳуқуқ ба сирри бонкӣ матраҳ шудааст.

Дар боби дуюм “Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми технологияҳои иттилоотноккунонӣ” муаллиф масъалаҳои зеринро таҳлил кардааст: сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқҳои миллӣ: таҳлили муқоисавии равишҳо дар кишварҳои гуногун: масъалаҳои ҳуқуқии таъмини кафолати ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷавобгарӣ барои вайрон кардани сирри бонкӣ: ҷанбаҳои маданӣ, интизомӣ, маъмурӣ ва ҷиноятӣ”.

Муаллиф дар боби мазкур таҳлили васеи ҳуқуқию муқоисавӣ гузаронидааст ва таҷрибаи давлатҳои хориҷаро доир ба ин масъала таҳлил карда, хулосаҳои муфид манзур кардааст.

Дар боби сеюм “Таҳдидҳо ва дурнамои муосири танзими сирри бонкӣ дар низоми технологияҳои электронӣ” муаллиф масъалаҳои зеринро баррасӣ кардааст: таъсири рақамисозӣ ба ҳифзи сирри бонкӣ: таҳдидҳои киберӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои электронӣ; муқовимат ба қонунигардонии даромадҳо ва сирри бонкӣ: тавозуни манфиатҳо.

Дар ин боб муаллиф истифодаи самаранок ва беҳатари технологияҳои иттилоотию коммуникатсиониро дар раванди ҳифзи сирри бонкӣ мавриди таҳлил қарор додааст. Хусусан тавачҷуҳ зоҳир кардааст ба тақмили қонунгузорию бонкӣ дар ин радиф.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи Олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Асозода Таҳмина Авғон дар мавзӯи «Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ» ба талаботи банди 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорой мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Натиҷа ва нуқтаҳои навини илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳанд.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Мутобиқати таҳассуси илмии Асозода Таҳмина Авғон барои дарёфти дараҷаи илмӣ ба ихтисоси 5.5.3 – Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ ҷавобгӯ буда, ҳамзамон робитаи кор бо ихтисоси мазкур мувофиқ аст.

Дар баробари ҷанбаҳои зиёди мусбат доштани таҳқиқоти унвонҷӯ баъзе масъалаҳои баҳснок ба мушоҳида мерасад:

1. Навгониҳо хеле васеъ ифода шудаанд. Беҳтар мешуд, ки онҳоро мухтасар ифода мекарданд.

2. Дар пешниҳодҳои илмӣ ҷанбаҳои ҳуқуқҳои оммавӣ (ҳуқуқи ҷиноятӣ, ҳуқуқи муҳофизати ҷиноятӣ, маъмурӣ) мавҷуданд. Онҳо бешубҳа барои ҳифзи сирри бонкӣ хуб мебошанд, аммо беҳтар буд онҳоро дар шакли мақолаи илмӣ алоҳида нашр мекарданд.

3. Муаллиф дар саҳифаи 67 зикр менамояд, ки “Сирри бонкӣ – маҷмуи маълумотҳо дар бораи шахсият, фаъолият ва ҳолати молиявии муштарӣ мебошад, ки ҳангоми хизматрасонӣ ва муносибат бо низомии бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон маълум гардида, низомии махсуси ҳимояро доро мебошад, ки фош кардани он боиси вайрон гардидани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии муштарӣ зарар мерасонад ва боиси пайдо шудани ҷавобгариҳои ҳуқуқӣ мегардад”. Бонк натавонанд масъули маълумотҳои муштариаш бояд бошад, инчунин масъули нигоҳдории маълумоти дигар шахсоне, ки бо муштариҳои бонк дар робита ҳастанд, низ мебошад. Аз ҳамин лиҳоз мафҳум ба назари мо бояд комил карда шавад.

4. Дар навиҷи сеюм муаллиф зикр кардааст, ки “ғайр аз он, ғайри маълумоти аз татбиқи қазои маданӣ ба соҳибони суратҳисоби бонкӣ ва муштариёни ташкилотҳои қарзӣ тааллуқ дорад, ки бо содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ манфиатҳои қонунии онҳо поймол шудааст, тааллуқ дорад”. Ибораи “ қазои маданӣ” дар илми ҳуқуқи маданӣ қобил қабул нест, он хоси ҳуқуқи ҷиноятӣ аст.

Албатта, камбудихои зикршуда сифати таҳқиқоти диссертатсионии тақризшавандаро паст намекунамд ва баҳои мусбати диссертатсияро тағйир намедиханд. Хулосаҳои пешниҳодгардидаи Асозода Тахмина Авғон дар мавзуи «Танзими ҳуқуқи ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ» мантиқан дуруст ва илман асосноканд. Бешубҳа, натиҷаҳои таҳқиқоти илмии тақризшаванда аҳамияти назариявӣ ва амалӣ доранд, метавонанд дар фаъолияти илмӣ ва раванди таълим истифода шаванд.

Мувофиқати автореферат ба муҳтавоии диссертатсия. Автореферат ба муҳтавоии диссертатсия мувофиқат дорад. Дар автореферат натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, аз он ҷумла мазмуни мухтасар ва кофии бобҳо ва зербобҳои диссертатсия дарҷ ёфтаанд.

Хулоса доир ба диссертатсия. Аз омӯзиши матни пурраи диссертатсия ва автореферат хулоса намудан мумкин аст, ки таҳқиқоти докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ Асозода Тахмина Авғон дар мавзуи «Танзими ҳуқуқи ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ» пурра ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, бахусус, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд ва муаллиф сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.3. – Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ мебошад.

Тақриз тибқи талаботи бандҳои 76-79 ва 81 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, таҳия гардидааст.

Диссертатсия ва тақризи муассисаи тақриздиханда дар семинари васеи илмӣ-назариявии кафедраи ҳуқуқи факултети ҳуқуқ ва гумруки Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон баррасӣ

шудааст. Суратмаҷлиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ № 4 аз 18 -уми майи соли 2026.

Тақризи муассисаи тақриздиханда аз ҷониби Меликов У.А. – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, и.в. профессори кафедраи ҳуқуқи факултети ҳуқуқ ва гумруки Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон (ихтисос: 5.5.3. – ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ) омода карда шуда, дар маҷлиси кафедра муҳокима ва ҷонибдорӣ карда шудааст. Суратмаҷлиси кафедра № 5 аз 18- уми майи соли 2026.

Раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, мудири
кафедраи ҳуқуқи факултети ҳуқуқ
ва гумруки Донишгоҳи байналмилалии
сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон

Холиқов Н.А.

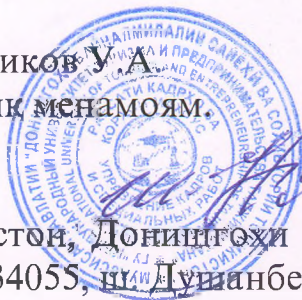
Ташхисгар, д.и.ҳ., и.в. профессори кафедраи
ҳуқуқи факултети ҳуқуқ ва гумруки
Донишгоҳи байналмилалии
сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон

Меликов У.А.

Котиби ҷаласа, н.и.ҳ., муаллими калони
кафедраи ҳуқуқи факултети ҳуқуқ
ва гумруки Донишгоҳи байналмилалии
сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон

Раҳимзода С.О.

Имзои Холиқов Н.А., Меликов У.А.
ва С.О. Раҳимзодаро тасдиқ менамоям.
Сардори раёсати кадрҳо ва
корҳои махсус ДБССТ

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон, 734055, ш. Душанбе, хиёбони Борбад 48/5
Тел. (+992 237) 234-88-02

Сайт: www.iutet.tj E-mail: dsx_ips@mail.ru

«18» 05 2026 сол

Ҷураев.Ш.Н.